

ТЕМАТИЧЕСКАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А. М. ЧЕРГЕЕВА (НА ПРИМЕРЕ ТРЕХ ПОЭМ «ЭШИД, МЕВТА НЕ СЕВЛЕЮР!», «ТАКЪДИР», «АДЖИ ИСЛЯМ МОЛЛА» И СКАЗКИ «ГОРЕ»)

Источники и литература:

1. Абдуллаев И. Они владели и мечом и пером : [об Асане Чергееве и его предках] / И. Абдуллаев // Голос Крыма. – 1997. – 20 июня.
2. Алтанълы А. Шаир Чергеевнинъ яратыджылыгы / А. Алтанълы // Ленин байрагы. – 1970. – 29 декабря.
3. Саадет ичюн [«Такъдир», «АджиИслям молла», «Йыл дёномуи.】 : Шиирлер поэмалар пьесалар / А. Алтанълы, Ш. Алядин, Ю. Болат, А. Дерменджи; ред. Э. Шемьи-Заде. – Ташкент : Эдебият ве Санъат нешриятъ, 1976. – С. 55-67.
4. Аметова Н. Джесаретли шаир : [Асану Чергееву -120 лет] / Н. Аметова // Къырым. – 1999. – 30 октября.
5. Асанова Л. Асан Чергеевнинъ эсерлеринде миллий маарифчилик гъаеси / Л. Асанова // Йылдыз. – 2008. – № 6. – С. 81-89.
6. Джавтобелли З. Ильки адымлар : [Асан Чсргеевнинъ акъкъында] / З. Джавтобелли // Йылдыз. – 1983. – № 1. – С. 85-89.
7. Джавтобелли З. Субетлер : [Асан Чергеевнынъ поэмасы «Такъдир» ве башкъа] / З. Джавтобелли // Эдебият севдалары. – Ташкент, 1983. – С. 3-32.
8. Джавтобелли З. Субетлер : [А. Чергеевнен корюшюв акъкъында хатыралар] / З. Джавтобелли // Йылдыз. – 1980. – № 2. – С. 126-132.
9. Керим И. Бедий сёзимизнинъ эврими : [Асан Чергеев акъкъында] / И. Керим // Йылдыз. – 1998. – № 8. – С. 135-155.
10. Керим И. А. И. Гаспринскийнинъ Джанлы тарихи 1883-1914 / И. А. Керим. – Акъмесджит, 1999. – С. 346-347.
11. Керимов И. А. Асан Чергеев (1879 - 1946) : [Кр. биогр. данные на русском языке] / И. А. Керим // Голос Крыма. – 1996. – 25 октября.
12. Керимов Т. Н. Асан Чергеев (1879-1946) : [Къыскъа терджимеалы] / Т. Н. Керимов // Научный бюллетень. – 2002. – № 2. – С. 10-11 : фото.
13. Оджа ве шаир эди : [Асан Чергеевнинъ догъгъанына 120 йыл олды] // Йылдыз. – 1999. – № 4. – С. 140-141.
14. Омюр - чыракъ : [Асан Чергеевнинъ догъгъанына 125 йыл олды] // Йылдыз. – 2004. – № 1. – С. 149-152.
15. Терлекчи Д. Шаир А. Чергеевнинъ 125йыллыгы къайд этильди / Д. Терлекчи // Къырым. – 2004. – 18 декабря. – С. 18.
16. Фазыл Р. Асан Чергеев (1879-1946) : Краткий обзор жизни и творчества / Р. Фазыл // Крымскотатарская литература : учеб. пособие по интегрированному курсу «Литература» / авт.-сост. Р. Фазыл. – Симферополь : Крымчпедгиз, 2005. – С. 70-71.
17. Хуршутув А. Из истории крымских татар : [О творчестве поэта Асана Чергеева (1879- 1946)] / А. Хуршутув, В. Абдураимов // Аркет. – 1996. – 7 марта. – С. 4; Чергеев А. А. Творчество Асана Чергеева (1879-1946) в системе школьного образования крымских татар / А. А. Чергеев // Эстафета поколений : материалы науч.-практ. конф., посвященной 155-летию со дня рождения Исмаила Гаспринского (23 березня 2006 г). – Симферополь, 2007. – С. 91-98.
18. Чунак А. Уважение к просвещению было всегда : [Воспоминания Айдера Чергеева об отце Асане Чергееве] / А. Чунак // Голос Крыма. – 2002. – 5 июля.
19. Шемьи-Заде Э. Мешур публицист ве бала шаиримиз Асан Чергеев : [О публицисте и детском поэте А. Чергееве] / Э. Шемьи-Заде // Ленин байрагы. – 1968. – 20 января.
20. Юнусова Л. Крымскотатарская литература : [Краткий обзор жизни и творчества] / Л. Юнусова // Сборник произведений фольклора и литературы VIII-XX вв. – Симферополь : Доля, 2002. – С. 187-189.

Смирнова М.І.

УДК 37.015.6+378:811.111

ПОЄДНАННЯ МЕТОДІВ ТРАДИЦІЙНОГО ТА ПРОГРАМОВАНОГО НАВЧАННЯ ФАХОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Державна політика в галузі освіти, навчання та зайнятості населення здійснюється відповідно до світових тенденцій розвитку неперервної освіти – освіти впродовж життя, до соціально-економічних, технологічних та соціокультурних змін. Висока якість освіти, яка є національним пріоритетом, має забезпечуватися за рахунок впровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання.

Формування ринкових відносин в Україні з об'єктивною необхідністю потребує від вищого економічного навчального закладу підготовки якісно нової генерації висококваліфікованих фахівців економічного профілю. Це передбачає органічне поєднання глибокої професійної підготовки фахівців-економістів з подальшим посиленням фундаменталізації, гуманітаризації та гуманізації навчального процесу.

Незамінна роль іноземної мови в становленні сучасного конкурентно здатного фахівця. Іноземна мова є засобом надбання знань, пов'язаних із професійною орієнтацією та обов'язковою умовою професійного вдосконалення майбутніх фахівців з економіки. Метою навчального процесу з іноземної мови в економічному ВНЗ можна вважати формування знань, вмінь і навичок визначення вихідних вимог і даних професійної діяльності, формування інформаційних ресурсів, здобування і надбання знань, доведення

інформації – сприйняття, обробку і використання інформації в економіко–управлінській діяльності, підготовки майбутніх економістів до ділового спілкування.

Кожна дидактична задача може бути розв'язана за допомогою адекватної технології навчання [1]. Розширення арсеналу традиційних методичних способів, засобів, прийомів стає необхідною умовою вдосконалення навчального процесу на даному етапі розвитку вищої школи. Набуває особливого значення проблема застосування контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх економістів, яке реалізується за допомогою комплексного застосування нових та традиційних засобів навчання. Концепція контекстного навчання, що була запропонована А.А.Вербицьким [2], передбачає предметне та соціальне моделювання майбутньої професійної діяльності спеціаліста. Основною характеристикою навчання контекстного типу є моделювання не тільки предметного, але і соціального змісту майбутньої професійної діяльності. Засвоєння змісту навчання відбувається не просто шляхом передачі студенту інформації, а в процесі його власної, внутрішньо мотивованої активності, що спрямована на предмети та явища навколишнього світу. Такий тип навчання реалізується за допомогою системи нових та традиційних форм і методів навчання. Найбільш адекватними є такі активні форми і методи навчання: аналіз конкретних ситуацій, розв'язування професійних задач, проблемні методи, ділові та рольові ігри, науково-дослідницька робота, стажування. Поняття «професійний контекст» забезпечує особистісне включення студентів до процесу професійного становлення.

Особлива роль відводиться самостійній роботі студента (СРС), в якій він є ініціатором пошуку і здобуття знань, а викладачу відводиться місце організатора, керівника цієї роботи. Активізація самостійної роботи студентів, оптимізація традиційних форм навчального процесу передбачають широке використання інформаційних технологій навчання.

Використання комп'ютерних технологій служитиме ефективним способом організації СРС у процесі вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей. Зокрема, програмоване навчання може виступати однією з форм самостійної роботи, бути дійовим засобом управління нею і способом її раціоналізації. Використання комп'ютерних навчальних програм у самостійній роботі при оволодінні іноземною мовою студентами економічних спеціальностей покликане створити умови для вироблення навичок і умінь працювати самостійно; уможливіє здійснення диференційованого та індивідуального підходів як у виборі навчального матеріалу, так і в темпах роботи окремих студентів.

Доцільно накопичувати досвід використання електронних навчальних і контролюючих програм. Оскільки у процесі практичного оволодіння мовою основні труднощі полягають не стільки в теоретичному засвоєнні фонетичних, граматичних і лексичних правил, скільки у виробленні відповідних умінь і навичок. Тому питома вага вправ щодо відпрацювання та автоматизацію вживання мовного матеріалу і розвиток мовних навичок мають переважати. Навчальні і контролюючі комп'ютерні програми з іноземної мови, що є системою тренувальних лексико-граматичних вправ, слід широко використовувати у самостійній роботі студентів. Вони допоможуть студентам засвоїти і закріпити необхідний граматичний матеріал, здійснити подальший контроль навичок його використання; ввести і відпрацювати в текстах професійної тематики нову лексику, здійснити контроль засвоєння лексичного матеріалу. Програмні засоби дають можливість студенту працювати в самостійному режимі, відповідному до його рівня підготовки і побачити власні успіхи у вивченні мови. Комп'ютер у самостійній роботі студентів виконує інформативну, стимулюючу, організаційну, тренувально-повчальну, контрольну-корегуючу функції.

Існує достатній досвід створення комп'ютерних матеріалів з іноземних мов, але немає програм, які сприяли б всебічній мовній підготовці та відповідали діючим вимогам підготовки економістів. Насущною є задача створення якісно нової програми (програм) з англійської мови для самостійної роботи студентів економічних спеціальностей з метою формування і вдосконалення лексико-граматичних навичок і умінь. Це може бути комплекс програмних завдань з граматики, складених на базі економічної лексики і текстів з економічних спеціальностей. Такі програми можна використовувати і в цілях навчання, і для здійснення підсумкового і поточного контролю, для проведення залікових та екзаменаційних тестів з відповідних тем і напрямів.

Комп'ютерна програма при вивченні іноземної мови виконує "чорнову" роботу, замінюючи репетитора або експерта. Незважаючи на те, що всі завдання виконуються кожним студентом самостійно, ця самостійність носить алгоритмічний, репродуктивний характер. Студент виконує самостійну діяльність щодо вироблення практичних навичок оволодіння лексико-граматичним матеріалом. Згідно з діючою програмою студенти-бакалаври економічних наук мають оволодіти навичками вільної розмовної мови в рамках побутової, суспільно-політичної та економічної тематики, вміти перекладати, аналізувати, реферувати спеціальну літературу, робити повідомлення, доповіді, писати твори за суспільно-політичними і загальноекономічними темами, а також фаховою тематикою, володіти навичками написання ділової кореспонденції [4]. Всі ці навички неможливо виробити тільки за допомогою комп'ютерної програми. Самостійна робота студентів економічних спеціальностей з іноземної мови має включати завдання з урахуванням рівнів інтелектуальної активності і самостійності: репродуктивного, евристичного й креативного. Творчий пошук, контроль творчої діяльності не можна втиснути в рамки комп'ютерної програми.

Здається, навчальний процес з вивчення іноземної мови буде організований найкращим способом, якщо в самостійній роботі студентів використовуються сучасні засоби навчання, включаючи традиційні дидактичні засоби і засоби програмованого навчання. До них можна віднести програмовані або частково програмовані навчальні посібники в комплексі з навчальними і контролюючими комп'ютерними програмами, створені з урахуванням специфіки спеціальності студентів економічного вузу. З метою

активізації і підвищення ефективності самостійної роботи нами був розроблений дидактичний комплекс (навчальний посібник, комп'ютерна програма, методичні рекомендації щодо їх використання), який має забезпечувати:

- формування навичок і умінь самостійної роботи;
- розширення і поглиблення знань з економічної спеціальності;
- вдосконалення мовної підготовки;
- підвищення комп'ютерної грамотності майбутнього економіста.

Дидактичний комплекс призначений для самостійної роботи студентів економічних спеціальностей та використовується у навчальному процесі Кримського економічного інституту Київського національного економічного університету для студентів I- II курсу спеціальності "Міжнародна економіка" з дисципліни "Англійська мова". Іноземна мова для студентів цієї спеціальності є профільною.

Курс іноземної мови на 1–2 курсах ми вважаємо професійно орієнтованою і фундаментальною дисципліною в освітній професійній програмі підготовки бакалаврів економічних наук. Комплексне вивчення іноземної мови спрямовано на коректування практичних навичок студентів і розвиток певних практичних навичок згідно з профілем факультету. Вивчається основна (базова) лексика, яка включає лексику побутового, загального, країнознавчого та суспільно–політичного характеру. Важливе місце серед навчальних матеріалів, як для першого, так і для другого курсів, поряд з суспільно-політичними та країнознавчими, займають загальноекономічні тексти.

Таким чином, можна визначити перший етап підготовки бакалавра в області міжнародної економіки, який пов'язаний з професійною орієнтацією і приходиться на 1–2 курси. Метою навчального процесу на цьому етапі, ми бачимо в професійній адаптації студентів, підготовці до загальної фундаментальної професійної підготовки. Студенти одержують знання, необхідні для розуміння загальних економічних процесів, закономірностей, їх місця і ролі в житті людей, знайомляться з загальними поняттями, пов'язаними з мікро - і макроекономічними явищами, тобто відбувається формування професійної освіченості студентів.

На I- II курсах закладаються основи практичного володіння іноземною мовою. Основна увага надається вивченню основної (базової) лексики загальноекономічного, країнознавчого та суспільно-політичного характеру поряд з вивченням поглибленого курсу граматики. Оскільки метою навчання на I- II курсах є створення міцної лексичної і граматичної бази, то ми вважали доцільним створити комплекс тренувально-контролюючих засобів для формування первинних навичок і умінь. Він складається з навчальних посібників [3, 4], комп'ютерної програми та методичних рекомендацій щодо їх використання.

Посібники призначено для самостійної роботи студентів по вдосконаленню умінь і навичок вживання часів англійського дієслова, його неособових форм. Студентам пропонується виконання численних та різноманітних трансформацийні, підстановочні, комбінаторні тренувально-контролюючих вправ, тестових завдань у посібнику для навчального етапу навчання [4]. Вправи з перекладу комунікативно спрямованих речень, представлені у посібнику, сприяють активізації великої кількості різноманітної професійно орієнтованої бізнес-лексики.

Посібник [3] складається з двох частин. Перша частина включає тренувальні вправи з перекладу речень для самопідготовки. Переклад таких вправ з української/російської на англійську мови є найважчим видом завдань, що вимагає високого рівня володіння граматику, глибокого знання ділової лексики. Велика увага відводиться тренуванню особливо важких тем граматики англійської мови (модальні дієслова, умовний спосіб, неособові форми дієслова), для чого пропонується більша кількість вправ. Другу частину навчального посібника складають контрольні завдання, розташовані за ступенем складності. Завдання можуть бути використані як для самоконтролю студентів, так і для проведення контрольних і залікових робіт викладачем.

Робота студентів зі змістом даних завдань вимагає прояву достатнього рівня самостійності, зокрема, при виконанні вправ пошукового і продуктивного характеру. Для самостійного виконання завдань у посібнику наводиться перелік довідкової літератури, необхідної для успішного оволодіння матеріалом. Успішність засвоєння лексико-граматичного матеріалу, поданого в посібнику, може визначатися під час поточного контролю (на аудиторних заняттях, консультаціях - взаємоконтролю, корекції при роботі в групах). Якщо самостійна робота над матеріалом посібника може проводитися в аудиторний та поза-аудиторний час, то робота з комп'ютерною програмою здійснюється в режимі індивідуальної самостійної роботи, при цьому забезпечується зниження витрат навчального часу на закріплення та об'єктивний контроль засвоєння матеріалу.

Складаючи комп'ютерну програму, ми виходили з того, що завдання, виконувані за допомогою комп'ютера, відрізняються наявністю як алгоритмічності, так і комунікативної спрямованості. Комп'ютерна програма, лексико-граматична за методичним призначенням, складається з навчальної та контролюючої частин. На етапі тренування студенти виконують тести на розрізнення з певної граматично теми: модальні дієслова, види інфінітивів, інфінітивні звороти, дієприкметник і дієприкметникові звороти, герундій і герундіальні звороти, умовний спосіб тощо. Студентові пропонується вибрати з чотирьох граматичних форм ту, яка є єдино правильною для заповнення пропусків у реченні. Комп'ютер оцінює правильність вибору на основі порівняння його з еталоном і повідомляє результат. Студент може судити про успішність оволодіння матеріалом по реакції комп'ютера. Якщо з 10 речень по одній граматичній темі не менше 7 виконано правильно, то комп'ютер фіксує "достатній рівень" засвоєння даної граматичної теми.

Визначення якості засвоєння навчального матеріалу визначається за коефіцієнтом засвоєння (0,7) по В.П.Беспалько [7]. За цим коефіцієнтом можна судити про завершеність процесу навчання на рівні алгоритмічної діяльності і здатності студента у ході самонавчання вдосконалювати свої знання. Надалі студент продовжує працювати над комп'ютерною програмою, паралельно використовуючи у своїй самостійній роботі тренувальні вправи з навчального посібника [4]. Такі вправи можна розглядати як завдання II і III рівня засвоєння [7, с.55].

Вони не мають еталона, і від студента вимагається застосування раніше засвоєних репродуктивних алгоритмічних дій і продуктивних дій для вирішення нетипових задач. Оскільки немає готового еталона, для контролю правильності виконання завдань на переклад речень з певної лексико-граматичної тематики не можна використовувати комп'ютер. Варіантів перекладу одного речення може бути декілька, і про якість виконання цього завдання може судити лише компетентний експерт. Таким може виступати викладач або студент, що досяг коефіцієнта засвоєння щодо виконання завдань такого типу не менше 0,95.

Отже, адекватно оцінити рівень оволодіння лексико-граматичним матеріалом по запропонованих темах, на нашу думку, не можна, використовуючи тільки навчальний посібник або комп'ютерну програму. У контролюючих частинах посібника і комп'ютерної програми визначається якість засвоєння на різних рівнях, тому на екзамені з дисципліни "Англійська мова" для студентів II курсу спеціальності "Міжнародна економіка" правильніше буде користуватися матеріалами всього комплексу.

Результати анкетування студентів, що використовують комплекс тренувально- контролюючих засобів у самостійній роботі, підтвердило правильність вибору схеми навчання за допомогою комп'ютера на першому етапі вироблення навичок і умінь вживання лексико-граматичного матеріалу і застосування на другому етапі перекладних речень, як засобу семантизації, закріплення і перевірки засвоєння матеріалу. 78% студентів відзначили, що вони віддають перевагу методам навчання з використанням комп'ютера, оскільки їм подобається працювати самостійно і стежити за вдосконаленням власних знань, 84% опитаних згодні з тим, що тренування лексико-граматичного матеріалу за допомогою комп'ютерної програми полегшує подальшу самостійну роботу без навчального посібника. Успішність і ефективність роботи з використанням тренувально-контролюючого комплексу підтвердили 92% студентів, що взяли участь в анкетуванні.

Проведений експеримент дозволив зробити висновки про доцільність використання комп'ютерних технологій поряд з традиційними методами на всіх етапах навчання/вивчення іноземної мови. Слід рекомендувати створення тренувально-контролюючих засобів, що включають комп'ютерні програми для активізації самостійної роботи студентів немовних вузів на різних етапах навчання. Запропонований комплекс є спробою зробити внесок у вдосконалення інформаційного і методичного забезпечення самостійної роботи студентів економічних спеціальностей на першому етапі вивчення іноземної мови за допомогою комп'ютерних технологій. Планується створення аналогічного комплексу для студентів III - IV курсів спеціальності "Міжнародна економіка" та експериментальна перевірка його ефективності у самостійній роботі з дисципліни "Ділова англійська мова" з метою розвитку практичних навичок і професійних умінь відповідно до майбутньої професійної діяльності.

Джерела та література:

1. Смирнова М. І. Самостійна робота студентів як компонент технології навчання / М. І. Смирнова // Вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – К. : ІВУ "Політехніка", 2001. – № 3. – Кн. 2. – С. 147-148.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 208 с.
3. Лексико-грамматические задания для самостоятельной работы студентов по бизнес-курсу английского языка / сост. М. И. Смирнова. - Симферополь : КЭИ КНЭУ, 2001. - 101 с.
4. Английский язык : лексико-грамматические задания для самост. работы студ. экон. спец. (начальный этап) : учеб. пособие / сост. М. И. Смирнова. – Симферополь : КЭИ КНЭУ, 2007. – 89 с.
5. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи застосування інформаційних технологій у вищій технічній освіті : монографія / Г. О. Козлакова. - К. : ІЗМН, 1997. – 180 с.
6. XIII Международный конгресс «Информационные технологии в образовании - 2003» : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ito.bitpro.ru/2003/II/2/II-2-3324.html>.
7. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. - М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
8. Тестові завдання з дисципліни "Обчислювальна техніка і технічні засоби навчання" : навч. посіб. / О. В. Адаменко, Н. І. Панченко та ін.; за ред. Г. О. Козакової. – К. : ВПОЛ, 1996. – 118 с.
9. Interactive English Language Exercises : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.english-forum.com/interactive>.
10. Business English Exercises : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.better-english.com/exerciselist.html>.
11. Language Testing : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/visitors/kenji/test.htm>.
12. English Lessons and Tests : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.englishlearner.com/tests/test.html>.